

Чичуліна К.В.,

к.т.н., доцент кафедри економіки підприємства та управління персоналом, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава

Міхрякова В.В.,

студентка, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава

Дорошенко К.В.,

студентка, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава

Сучасні тенденції формування тарифів на послуги житлово-комунального господарства

Chichulina K.V., PhD, Assistant professor of Department of Enterprise Economics and Leadership, Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University, Poltava

Mihryakova V.V.

student, Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University, Poltava

Doroshenko K.V.

student, Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University, Poltava

Modern tendencies of tariffs formation for housing and communal services

Анотація. Стаття присвячена особливостям та сучасним вимогам формування тарифів на послуги житлово-комунального господарства. Представлені основні існуючі підходи до формування поняття «тариф» », як фундаментальної економічної категорії. Досліджені тенденції зміни тарифів на комунальні послуги, зокрема на електроенергію та природний газ для населення за останні роки. Виявлені проблеми та перспективи сфери житлово-комунальних послуг.

Summary. This article is devoted to the peculiarities of formation of tariffs for housing and communal services. Presents the main existing approaches to the formation of the concept of "rate", as a fundamental economic category. The tendencies of changes of tariffs for utilities, particularly electricity and natural gas for the population in recent years are investigated. Problems and prospects of housing and communal services are discovered.

Ключові слова: тариф, витрати, собівартість, ціна, прибуток, газопостачання, одноставковий тариф, двоставковий тариф, послуги, житлово-комунальне господарство.

Keywords: rate, cost, cost, price, profit, supply, still pond tariff bloc tariff, services, housing and utilities.

Постановка проблеми. Безліч проблем, що накопичуються в житлово-комунальному господарстві (ЖКГ), призводять до необхідності ґрунтовного реформування даної сфери. З 1989 року визначається неефективність проведених реформ, тобто реально не відбувається покращення ситуації щодо виробництва та споживання житлово-комунальних послуг як в частині надання населенню якісних послуг, так і оплати житлово-комунальних послуг по оптимальним цінам і тарифам [1].

В ході проведених досліджень було виявлено, що разом з ринком товарів народного споживання, хліба, нафтопродуктів, енергоносіїв знаходиться не менш важливий ринок

комунальних послуг, який є фундаментальним підґрунтям народногосподарського комплексу і розвитку суспільства. Нажаль останнім часом, негативні тенденції які існують на таких ринках прослідковуються в кожній галузі народного господарства України. Якщо розглянути структуру витрат більшої частини українських громадян, то після вартості продуктів харчування житлово-комунальні послуги займають друге місце. Отже, реформування ЖКГ є однією з найбільш актуальних проблем, тому що вона стосується інтересів як населення, так і всього народного господарства України.

Вже протягом 14 років спостерігаються спроби вирішити проблеми в житлово-комунальному господарстві України, виявляючи позитивні і негативні тенденції. Поштовхом до зацікавленості вчених ЖКГ стали проблеми, які гальмують економіку України, питання функціонування підприємств цієї галузі народного господарства, існуючий витратний механізм формування тарифів на комунальні послуги та необхідність поліпшення інвестиційного клімату з метою спрямування коштів на розвиток даної сфери. Отже, дослідження особливостей формування тарифів на послуги житлово-комунального господарства актуальне в складних умовах сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні рекомендації, щодо рішення задач функціонування підприємств житлово-комунального господарства та питань тарифної політики цієї галузі розглядалися в роботах таких вітчизняних і російських вчених, як Полуянов В. П., Філатова Г.М., Інякін В.М., Савенко А.Ю., Кравцова Л.В. Качала Т.М., Крамаренко Г.О., Орлов А.О., Павлюк В.В., Сиротняк Р.М., Скриль В.В., Семчук Г.М, Руль М.В., Філюк Г.М, Ряховська Г.М., Румянцева О.І., Таги-Заде Ф.Г., Сахаєв В.Г.

Виклад основного матеріалу. На основі проведеного аналізу літературних джерел отримана ґрунтовна інформація, щодо поняття «тариф» (табл. 1), як фундаментальної економічної категорії, яка у найбільш розповсюдженому трактуванні визначає систему ставок, за якими підприємства житлово-комунального господарства реалізують свою продукцію (послуги) споживачам. За своїм економічним змістом комунальні тарифи є різновидом роздрібних цін.

Таблиця 1. Порівняльна таблиця різних тлумачень терміну «тариф» за словниками

Словник Ушакова	Ставка чи сукупність ставок обкладання або оплати чого-небудь, зборів з чого-небудь.
Сучасний економічний словник	ставка оплати за різні послуги, що надаються підприємствам і населенню, іменована тарифною ставкою
Термінологічний словник банківських та економічних термінів	різновид ціни, плата, яка справляється з організацією підприємств, організацій і населення за послуги (побутові, комунальні, транспортні та інші)
Справочний комерційний словник	1) розклад зборів, що стягуються за які-небудь послуги (перевезення вантажів); 2) розклад ставок оплати праці; 3) розклад ставок митного оподаткування; види митних тарифів за способом їх встановлення
Словник економічних термінів	ставка оплати за різні послуги, що надаються підприємствам і населенню, іменована тарифною ставкою
Термінологічний словник бібліотекаря	система ставок, що визначає плату за різні послуги: перевезення, ввезення-вивезення товарів тощо; система ставок оплати праці

Розглядаючи, складові тарифу, можна відзначити, що основним елементом є - собівартість, тобто витрати на видобуток чи виробництво теплоносія - якщо він має вітчизняне походження, або придбання - якщо його постачає інша держава. А ще витрати на геологорозвідку, видобуток, техніку, зарплати персоналу тощо.

До складу тарифу можна віднести утримання інфраструктури, тобто вартість створення та експлуатації усіх труб, котлів, дротів, лічильників для їхньої повірки, підстанцій та розподільчих вузлів, техніки, необхідної для прокладання мереж тощо. Такі заходи необхідні для транспортування теплоносія від місця видобутку до кінцевого споживача. І невідомою частиною є заробітна плата працівників.

Розглядаючи додаткові витрати, які також можуть бути включені до тарифу, відмітимо витрати на розвиток галузі. Вони необхідні для нормальної експлуатації наявної мережі, її ремонту, вчасної заміни зношеного обладнання, придбання сучасної техніки. А ще прибуток має забезпечувати розвиток системи, наприклад, прокладання мереж у нових районах, демонтаж непотрібних комунікацій, фінансується видобуток корисних копалин і розробка нових технологій. Зазвичай прибуток має складати хоча б 5 - 10% від тарифу.

Відповідно до Закону України «Про житлово-комунальні послуги» від 01.01.2016, житлово-комунальні послуги - це результат господарської діяльності, спрямованої на забезпечення умов проживання та перебування осіб у жилих і нежилих приміщеннях, будинках і спорудах, комплексах будинків і споруд відповідно до нормативів, норм, стандартів, порядків і правил.

Розглянемо детальніше, що саме відноситься до житлово-комунальних послуг:

- послуги з централізованого опалення;
- централізоване водопостачання та водовідведення;
- послуги з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій;
- електричну енергію;
- природний газ для населення.

В результаті проведеного аналізу було встановлено, що порядок формування тарифів на житлово-комунальні послуги регламентується Постановою Кабінету Міністрів України "Про забезпечення єдиного підходу до формування тарифів на житлово-комунальні послуги" від 1 червня 2011 р. № 869 і має за мету забезпечити єдиний підхід до формування тарифів.

Постанова встановлює єдину процедуру формування тарифів на:

- теплову енергію, її виробництво, транспортування та постачання, послуги з централізованого опалення і постачання гарячої води;
- централізоване водопостачання та водовідведення;
- послуги з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій;
- електричну енергію;
- природний газ для населення.

Відповідно до [1], «одноставковий тариф на теплову енергію» представляє собою вартість одиниці (1 Гкал) теплової енергії відповідної якості, що реалізується споживачам, визначена як грошове обчислення планованих економічно обґрунтованих витрат на її виробництво, транспортування, постачання з урахуванням планованого прибутку і не розподілена на умовно-змінну та умовно-постійну частини тарифу; «двоставковий тариф на теплову енергію» - грошове обчислення двох окремих частин тарифу (умовно-змінної та умовно-постійної).

Детально розглянемо етапи формування одноставкових тарифів на теплову енергію, її виробництво, транспортування та постачання, яке здійснюється шляхом визначення вартості вироблення, транспортування та постачання одиниці (1 Гкал) теплової енергії, яка складається з планованих витрат, що включаються до повної собівартості, і планованого прибутку [2].

До окремих прямих витрат, що включаються лише до тарифів на виробництво теплової енергії, належать:

- витрати на паливо (газ, мазут, вугілля, торф, інші види технологічного палива), активну і реактивну електричну енергію, що використовуються для технологічних потреб під час виробництва теплової енергії;

- витрати на придбання теплової енергії в інших суб'єктів господарювання та/або встановлена Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики (НКРЕ), повна планована собівартість теплової енергії, виробленої власними теплоелектроцентралями, тепловими електростанціями, атомними електростанціями, когенераційними установками та такими, що працюють з використанням нетрадиційних або відновлюваних джерел енергії;

- витрати на холодну воду для виробництва теплової енергії (плануються відповідно до державних і галузевих нормативів (норм), визначених в установленому порядку для технологічних потреб, зокрема, підживлення та наповнення мереж, регенерацію фільтрів, гідравлічні випробування власних теплових мереж і обладнання, промивання теплових мереж і систем) та водовідведення.

Якщо розглядати формування двоставкових тарифів на теплову енергію, транспортування та постачання теплової енергії відмітимо, що окремо визначаються умовно-постійна та умовно-змінна частини такого тарифу. Формування двоставкового тарифу на теплову енергію здійснюється шляхом визначення грошового обчислення умовно-змінної (вартість Γ кал спожитої теплової енергії) та умовно-постійної (абонентська плата за Γ кал/год. теплового навантаження) частин тарифу, застосування яких забезпечує планований річний дохід, що дорівнює сумі планованої річної повної собівартості та відповідного планованого річного прибутку, які отримуються за умови застосування одноставкового тарифу [2].

Залежно від функціонального призначення житлово-комунальні послуги поділяються на (ч. 1 ст. 13 Закону № 1875):

– комунальні послуги (централізоване постачання холодної та гарячої води, водовідведення, газо- та електропостачання, централізоване опалення, а також вивезення побутових відходів тощо);

– послуги з утримання будинків і прибудинкових територій (прибирання внутрішньобудинкових приміщень та прибудинкової території, санітарно-технічне обслуговування, обслуговування внутрішньобудинкових мереж, утримання ліфтів, освітлення місць загального користування, поточний ремонт, вивезення побутових відходів тощо);

– послуги з управління будинком, спорудою або групою будинків (балансоутримання, укладання договорів на виконання послуг, контроль виконання умов договору тощо);

– послуги з ремонту приміщень, будинків, споруд (заміна та підсилення елементів конструкцій та мереж, їх реконструкція, відновлення несучої спроможності несучих елементів конструкцій тощо).

Якщо розглядати приведені вище послуги, то більшість з них відпускається за встановленими тарифами.

На відміну від адміністративно-планової системи, умови ринкової економіки передбачають постійні зміни, практично в усіх сферах життєдіяльності економічних суб'єктів. Одним з найбільш гострих питань, останнім часом, для України стали тарифи на житлово-комунальні послуги для населення. Останнім часом саме ця сфера зазнала найбільш відчутних змін [4].

Розглянемо вартість двох основних послуг для основної маси населення – тарифи на електроенергію та газ, що реалізуються населенню, яка постійно зростає. Отже, існує необхідність виявлення резервів зниження собівартості теплоносіїв за рахунок зменшення додаткових витрат, пошуку нових місць видобутку, а також пошуку нових країн-партнерів.

**Таблиця 2. Тариф на електроенергію для населення
(з 1 вересня 2015 року по 29 лютого 2016 року)**

Категорії споживачів	Тарифи на електроенергію, в копійках, за 1 кВт·год		
	без податку на додану вартість	податок на додану вартість	з податком на додану вартість
1. Населенню (у тому числі яке проживає в житлових будинках, обладнаних кухонними електроплитами):			
за обсяг, спожитий до 100 кВт·год електроенергії на місяць (включно)	38	7,6	45,6
за обсяг, спожитий понад 100 кВт·год до 600 кВт·год електроенергії на місяць (включно)	65,75	13,15	78,9
за обсяг, спожитий понад 600 кВт·год електроенергії на місяць	123,25	24,65	147,9
2. Населенню, яке проживає в сільській місцевості (у тому числі яке проживає в житлових будинках, обладнаних кухонними електроплитами):			
за обсяг, спожитий до 150 кВт·год електроенергії на місяць (включно)	38	7,6	45,6
за обсяг, спожитий понад 150 кВт·год до 600 кВт·год електроенергії на місяць (включно)	65,75	13,15	78,9
за обсяг, спожитий понад 600 кВт·год електроенергії на місяць	123,25	24,65	147,9

**Таблиця 3. Тариф на електроенергію для населення
(1 березня по 31 серпня 2016 року)**

Категорії споживачів	Тарифи на електроенергію, в копійках, за 1 кВт·год		
	без податку на додану вартість	податок на додану вартість	з податком на додану вартість
1. Населенню (у тому числі яке проживає в житлових будинках, обладнаних кухонними електроплитами):			
за обсяг, спожитий до 100 кВт·год електроенергії на місяць (включно)	47,5	9,5	57
за обсяг, спожитий понад 100 кВт·год до 600 кВт·год електроенергії на місяць (включно)	82,5	16,5	99
за обсяг, спожитий понад 600 кВт·год електроенергії на місяць	130	26	156
2. Населенню, яке проживає в сільській місцевості (у т. ч. яке проживає в житлових будинках, обладнаних електроплитами):			
за обсяг, спожитий до 150 кВт·год електроенергії на місяць (включно)	47,5	9,5	57
за обсяг, спожитий понад 150 кВт·год до 600 кВт·год електроенергії на місяць (включно)	82,5	16,5	99
за обсяг, спожитий понад 600 кВт·год електроенергії на місяць	130	26	156

**Таблиця 4. Тариф на електроенергію для населення
(планується на 1 січня 2017 року)**

Категорії споживачів	Тарифи на електроенергію, в копійках, за 1 кВт·год		
	без податку на додану вартість	податок на додану вартість	з податком на додану вартість
1. Населенню (у тому числі яке проживає в житлових будинках, обладнаних кухонними електроплитами):			
за обсяг, спожитий до 100 кВт·год електроенергії на місяць (включно)	59,5	11,9	71,4
за обсяг, спожитий понад 100 кВт·год до 600 кВт·год електроенергії на місяць (включно)	107,5	21,5	129
за обсяг, спожитий понад 600 кВт·год електроенергії на місяць	136,5	27,3	163,8
1.2. Населенню, яке проживає в сільській місцевості (у т. ч. яке проживає в житлових будинках, обладнаних електроплитами):			
за обсяг, спожитий до 150 кВт·год електроенергії на місяць (включно)	59,5	11,9	71,4
за обсяг, спожитий понад 150 кВт·год до 600 кВт·год електроенергії на місяць (включно)	107,5	21,5	129
за обсяг, спожитий понад 600 кВт·год електроенергії на місяць	136,5	27,3	163,8

Як бачимо з наведених таблиць 2 - 4, з 1 січня 2016 року по 1 січня 2017 року тариф на електроенергію для населення зріс, приблизно, на 16 копійок за кВт·год, що у відносних показниках складає 10,75% [3].

Розглядаючи ціни на газ для населення з 1 жовтня 2015 р. по 31 березня 2016 р., встановлено, що:

- 3.60 грн за 1 куб.м для споживачів з індивідуальним опаленням природним газом (при споживанні тільки на опалення чи комплексно) на обсяг до 200 куб.м спожитий у період з 1 жовтня 2015 р. по 31 березня 2016 р.:-

- 7,188 грн за 1 куб.м на обсяг що за вказаний вище період (загалом, якщо рахувати з 1 жовтня) у споживачів з індивідуальним опаленням газом перевищуватиме 200 куб.м та для решти побутових споживачів (в яких встановлено газові плити та(чи) газові водонагрівачі).

Так чином, аналізуючи ціну на газ для населення у квітні 2016 р., відзначимо що вона не змінилася (7,188 грн за 1 куб.м) для всіх побутових споживачів відповідно до Постанови КМУ від 30.03.2016 р. № 234, яка вносить зміни до Постанови КМУ від 01.10.2015 р. №758., а з 1 травня 2016 р. зменшилась до 6.879 грн за 1 куб.м для всіх побутових споживачів (може переглядатись шокквартилу). Ціну встановлено Постановою КМУ від 27.04.2016 р. № 315, яка вносить зміни до Постанови КМУ від 01.10.2015 р. №758).

Отже підсумовуючи проведені дослідження відзначимо, що за 2016 рік, ціна на газ за 1 куб.м зросла на 3,279 грн. (91,08%), для споживачів, що споживали до 200 куб.м газу, але зменшилась на 0,309 грн. (5,3%), для споживачів, що споживали більше 200 куб.м.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 04.06.2015р. № 389 «Про затвердження Порядку надання пільг окремим категоріям громадян з урахуванням середньомісячного сукупного доходу сім'ї» з 1 липня 2015 року на комунальні послуги надаються пільги у разі, якщо дохід на особу менший 1710 грн. на місяць [5].

У разі коли середньомісячний дохід сім'ї в розрахунку на одну особу не перевищує величину доходу, який дає право на податкову соціальну пільгу, пільговик має право на отримання пільг протягом шести місяців з місяця визначення відповідного права.

Висновок. В ході проведеного аналізу, виявлено, що останнім часом в Україні спостерігається тенденція до значного росту тарифів на комунальні послуги, зокрема на електроенергію та природний газ для населення. Тільки за останній рік тарифи на електроенергію зросли приблизно на 10,75%, тоді, як тарифи на газ зросли на 91,08%. Отже, питання формування тарифів та пошук резервів зниження їх собівартості залишається актуальним і потребує подальших досліджень.

Література.

1. Філатова Г. М., Савенко А. Ю. Особливості формування тарифів в сфері житлово-комунального господарства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/filatova-g-m-savenko-a-yu-osoblivosti-formuvannya-tarifiv-v-sferi-zhitlovo-komunalnogo-gospodarstva>
2. Николаева О.М., Маглаперидзе А.С. Місцеві фінанси Навчальний посібник. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 354 с. – ISBN 978-617-673-179-5
4. Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України «Тарифи на житлово-комунальні послуги». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://saee.gov.ua/uk/consumers/tarify>
5. Закон України «Про житлово-комунальні послуги». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1875-15>
6. Київська міська державна адміністрація. Офіційний інтернет-портал: «Надання пільг з урахуванням сукупного доходу сім'ї». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kievcity.gov.ua/news/26389.html>

References.

1. Filatova G.M, Savenko A. Yu. "Osoblivosti formuvannya tarifiv in sferi zhitlovo and communal gospodarstva", available at: <http://intkonf.org/filatova-g-m-savenko-a-yu-osoblivosti-formuvannya-tarifiv-v-sferi-zhitlovo-komunalnogo-gospodarstva>
2. Nikolaeva OM, Maglaperidze AS Mistsevi finansi The Teaching posibnik. - K: Center uchbovoi literaturi, 2013. - 354 p. - ISBN 978-617-673-179-5
4. Reigning Agency s energoefektivnosti that energozberezhennya Ukraine "Tariffs for zhitlovo-komunalni Hotel", available at: <http://saee.gov.ua/uk/consumers/tarify>
5. "The Law of Ukraine. About of housing and communal services", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1875-15>
6. Kiyivs'ka miska administratsiya. Ofitsiyny internet portal "Nadannya pilg s urahuvannyam sukupnogo sim'i" , available at: <https://kievcity.gov.ua/news/26389.html>